

Formularz recenzji rozprawy doktorskiej
Wydziału Biologii
Uniwersytetu Jagiellońskiego

Imię i nazwisko kandydata: mgr KATARZYNA CZECH

Tytuł rozprawy doktorskiej: „*Rekonstrukcja procesu odstawienia od piersi w świetle zintegrowanych badań antropologicznych*”

Promotor: prof. dr hab. Krzysztof Szostek

Recenzent: prof. dr hab.n.biol. Jadwiga Charzewska

1. Wartość naukowa rozprawy

a. Oryginalność badań

Rozprawa dotyczy rekonstrukcji procesu odstawienia od piersi w populacji sprzed kilku wieków żyjącej na terenie Sanoka w woj. podkarpackim. Pomimo że temat dotyczy okresu między XV a XVII wiekiem, jest poznawczo ważny i aktualny gdyż posiada implikacje do współczesnych poglądów podkreślających rolę karmienia piersią w racjonalnym żywieniu dzieci dla ich rozwoju i zdrowia w pierwszych trzech latach życia.

Rozprawę oceniam zdecydowanie pozytywnie, gdyż Autorka w sposób kompleksowy i przemyślany zaplanowała postępowanie analityczne doprowadzające do rozwiązania postawionego celu przed badaniem posługując się: 1. metodami paleodemograficznymi oraz na podstawie wykreślonych krzywych wzrastania kości długich, określiła kondycję biologiczną analizowanej populacji 2. metodami antropologicznymi obserwacyjnymi jak i mikroskopowymi oceniła występowanie hipoplastycznych zmian liniowych LEH szkliwa zębów, 3. metodami biochemicznymi oceniła koncentrację trwałych, wybranych izotopów tlenu, węgla i azotu w szkieletach, po uwzględnieniu stopnia ewentualnej kontaminacji diagenetycznej i tafonomicznej. Zastosowanie kilku metod z różnych poziomów analitycznych i dziedzin, doprowadziło Autorkę do sformułowania wiarygodnych wniosków o powszechności karmienia piersią w analizowanej średniowiecznej populacji oraz o początku wprowadzania do diety dzieci pokarmów stałych. Choć badania nad wiekiem odstawienia od piersi w populacjach historycznych nie są zupełnie nowe, Autorka powołuje się na obfite piśmiennictwo, to generalnie wyniki czasu odstawienia od piersi są w piśmiennictwie zróżnicowane w zależności od zastosowanej metodyki. Badanie przeprowadzone przez mgr Czech wyróżnia się tym na tle piśmiennictwa, że dostarczyło nowych, dobrze udokumentowanych informacji wspartych równoczesnymi analizami za pomocą kilku metod pośrednich i bezpośrednich, zastosowanych na tym samym, dobrze opisanym i dość liczny materiał kostny, co wzmocniło ich naukową wartość dla piśmiennictwa.

b. Wartość naukowa rozdziałów

Wartość naukowa rozprawy i jej poszczególnych rozdziałów jest duża. We wstępie liczącym 76 stron Autorka popisała się erudycją i wiedzą. Sprawnie pod względem językowym wprowadza w temat i rolę karmienia piersią w aspektach biologicznym w kontekście rozwoju populacji, medycznym i żywieniowym, w tym w wartość odżywczą mleka,

ludzkiego i generalnie ssaków, a także szczegółowo przedstawia temat pod względem paleodemograficznym oraz fizykochemicznym. W interesujący sposób omawia odzwierciedlenie procesu karmienia w sztuce i literaturze. We wstępie Kandydatka odnosi się do stosowanych metod w określaniu wieku odstawienia od piersi w populacjach historycznych, omawia je w sposób krytyczny, co świadczy o jej dojrzałości naukowej. Wstęp jest bardzo dobrym wprowadzeniem do celów rozprawy i postawionych hipotez. Cele i hipotezy są klarowne, rozwijają się w sposób logiczny prowadząc kolejno od celów ogólnych na poziomie paleodemografii, do szczegółowych, w postaci określenia koncentracji izotopów tlenu, węgla i azotu w materiale tkanki kostnej. Opis materiału badania, w tym opis stanowiska archeologicznego są szczegółowe, zawierają informacje ważne dla interpretacji wyników. Opis zastosowanych metod jest wyczerpujący i klarowny, co razem z krytyczną interpretacją metodyki zawartą we wstępie, jest bardzo dobrym poznawczym źródłem dla kolejnych badaczy. Opis wyników przedstawiony na 94 stronach Autorka połączyła z ich dyskusją, co jest decyzją słuszną wobec zastosowania kilku metod, pochodzących z różnych dziedzin dostarczających wyniki nie zawsze ekwiwalentne. Opis wyników jest czytelny, przejrzysty dobrze zilustrowany rycinami i przystępnymi tabelami. Zastosowane analizy statystyczne są właściwe i stosowne do analizowanego materiału. Rozdział Wyniki jest najobszerniejszą częścią rozprawy. Kolejne podrozdziały odpowiadają celom szczegółowym. Autorka w sposób interesujący i przemyślany dyskutuje wyniki własne z wynikami innych autorów, w oparciu o literaturę powiązaną z omawianym zagadnieniem. Dyskusja wyników nie jest ograniczana jedynie do porównań wyników, lecz mgr Czech poszukuje wyjaśnień dla opisywanych danych swobodnie poruszając się po obszarach wiedzy z różnych dyscyplin. Świadczy to o jej dojrzałości naukowej umożliwiającej wieloaspektowe omówienie własnych wyników. Rozdział Wyniki i dyskusja zakończony jest wnioskami Końcowymi, które w zasadzie są podsumowaniem uzyskanych wyników połączonych z wnioskami. Praca zawiera 352 pozycje piśmiennictwa w większości obcojęzyczne, zarówno starsze jak i z ostatniego dziesięciolecia. Obfite piśmiennictwo nie wzbudza zastrzeżeń gdyż jest celowo przez Autorkę wykorzystane w cytowaniach.

2. Wartość merytoryczna rozprawy

Wartość merytoryczną rozprawy oceniam jako ważną dla piśmiennictwa, biorąc pod uwagę wartość naukową uzyskanych przez mgr Czech wyników, potwierdzoną metodami z różnych dziedzin i poziomów dokładności. Wobec braku metody „złotego „standardu dla badań zjawiska biologicznego, jakim jest czas odstawienia od piersi w populacjach historycznych, zaproponowany sposób postępowania przez mgr Czech, łączenie różnych metod o charakterze metod pośrednich i bezpośrednich czyni, że uzyskane przez nią wyniki mają dużą wartość merytoryczną. Do najważniejszych wyników zaliczam ustalenie że w średniowiecznej populacji wszystkie dzieci były karmione piersią, oraz na podstawie analiz krzywych wzrastania kości długich, badania hipoplazji szkliwa oraz analiz koncentracji izotopów tlenu, węgla i azotu, w szkieletach ustalenie jako prawdopodobny czas wprowadzania pokarmów stałych do diety średniowiecznych dzieci na wiek około 1 roku, a kompletne odstawienie od piersi na wiek 2 do 2,5 lat.

Autorka rozprawy w sposób umiejętny wprowadziła w wieloaspektową tematykę badawczą rozprawy. Cele są sformułowane w logicznej kolejności. Dr Czech wykazała się w tekście rozprawy, zarówno we Wstępie jak i w dyskusji wyników umiejętnością interpretacji i krytycznym podejściem do wyników własnych jak i cytowanych z piśmiennictwa.

3. Poprawność redakcyjna rozprawy

Układ rozprawy jest zgodny z przyjętym schematem w tego rodzaju opracowaniach. Połączenie opisu wyników z dyskusją w wypadku tematu tej rozprawy uznaję za w pełni uzasadnione. Rozprawa jest napisana dobrym, naukowym językiem, jest dobrze i celowo zilustrowana. Pod względem edytorskim, mimo obszerności tekstu (w sumie 294 strony z aneksem włącznie) praca jest starannie opracowana. Szata graficzna o dobrej kolorystyce, układ rycin i tabel są dobrze zaprojektowane, zasadne i czytelne.

4. Uwagi krytyczne

W ocenianej rozprawie trudno jest wskazać uwagi krytyczne. Z obowiązku recenzenta wymieniam uwagę redakcyjną. Uważam, że w streszczeniu rozprawy zbyt dużo miejsca poświęcono opisowi zbadanej populacji, a za mało otrzymanym wynikom, przez co umniejszone zostały osiągnięcia przeprowadzonych analiz.

5. Ocena końcowa

Przedstawioną rozprawę doktorską oceniam wysoko jako bardzo dobrą i wnoszącą istotne informacje poznawcze dotyczące populacji średniowiecznej, ale posiadającą implikacje dla spraw współczesnego zdrowia publicznego. Rozprawa mgr Czech zawiera oryginalne wyniki. Wykazała się umiejętnością wykorzystania różnych technik i metod badawczych do realizacji swoich celów. W interpretacji wyników wykazała się dobrą znajomością piśmiennictwa. Wykazała się umiejętnością krytycznej analizy i interpretacji wyników własnych i z piśmiennictwa. Osiągnęła cele stawiane przed rozprawą, poszerzyła w istotny sposób wiedzę o ważnej fazie biologicznego i kulturowego życia populacji średniowiecznej. Podsumowując, mam wysoce pozytywną opinię o jakości naukowej rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny Czech. W moim przekonaniu rozprawa mgr Czech spełnia wymogi rozprawy na stopień doktora w dziedzinie nauk biologicznych i dyscyplinie biologii.

Ja, niżej podpisana stwierdzam, że recenzowana rozprawa doktorska **mgr Katarzyny Czech** spełnia warunki określone w art. 13.1 Ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. nr 65 poz. 595 z późn. zmianami) i wnioskuję do Rady Wydziału Biologii Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie o dopuszczenie **mgr Katarzyny Czech** do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Na podstawie całości oceny, ja, niżej podpisana wnioskuję o wyróżnienie rozprawy doktorskiej mgr Katarzyny Czech.

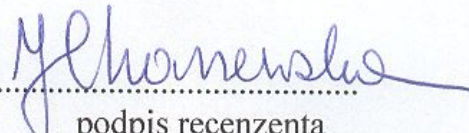
Uzasadnienie wniosku

Uzyskane przez mgr Katarzynę Czech wyniki przyczyniły się do poszerzenia wiedzy o życiu biologicznym, społecznym i kulturowym populacji średniowiecznych zarówno pod względem poznawczym jak i ze względu na potencjalną możliwość wykorzystania ich w edukacji współczesnych kobiet, o potrzebie karmienia piersią potomstwa, do co najmniej 6 m.życia. Wobec mnożących się współcześnie w obiegu publicznym fałszywych mitów o dietach i o żywieniu populacji prehistorycznych lub historycznych i stosowania się do nich, każda informacja oparta na naukowych przesłankach jest niezwykle pożądana dla obszaru zdrowia publicznego.

Na wysoką wartość uzyskanych w rozprawie wyników składają się prawidłowo przeprowadzone liczne badania i analizy z zastosowaniem różnych metod i technik badawczych, krytyczna interpretacja w oparciu o pogłębioną wiedzę doktorantki z zakresu wielu aspektów procesu karmienia piersią i dobrą znajomość piśmiennictwa, jak również wzorowo przygotowana rozprawa doktorska.

06.05.2019

data sporządzenia recenzji

.....
podpis recenzenta